

JAARVERSLAG 2004

Mijnheer de minister

De Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie vervult haar wetenschappelijke opdracht onder de hoge bescherming van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten en de Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. Het wetenschappelijke doel van de Commissie is de studie van de onomastiek (toponymie en antroponymie) en de dialectologie, vooral in België en zowel op Germaans als op Romaans gebied. Daartoe geeft ze wetenschappelijke studies (Handelingen, Werken) over deze disciplines uit. De Commissie is eveneens een adviesorgaan; de overheid kan steeds een beroep doen op haar wetenschappelijke adviezen

De statutaire vergaderingen hebben plaatsgehad in de lokaliteiten van het Paleis der Academiën in Brussel, op 26 januari, 24 mei en 25 oktober 2004. Er werden zeven sectievergaderingen gehouden, een plenaire vergadering op 26 januari en een bestuursvergadering op 25 oktober.

Lezing gehouden op de plenaire vergadering :

JOSÉ CAJOT : *De talrijke Franse woorden in de mond van de Nederlanders. Een oud Vlaams verwijt.*

De Nederlandse taalgeschiedenis gaat er meestal van uit dat het Zuiden pas onder Koning Willem I contact met het moderne Noord-Nederlands heeft gekregen. Deze 15-

jarige periode is echter te kort geweest om in brede zuidelijke bevolkingslagen de nieuwe noordelijke norm te verspreiden, maar toch was ze lang genoeg om een aantal Vlaamse intellectuelen aan het perspectief van een gezamenlijke Nederlandse taal te doen geloven. Er wordt meestal geponeerd dat de kleine elite van Vlaamse filologen en taalpolitici de behoefte van de *Vlaamse Beweging* aan een verwant gecodificeerd en voor alle maatschappelijke domeinen geschikt communicatiemiddel beantwoordde door in principe de overname van het noordelijke Nederlands als verkeerstaal voor de Vlaamse gewesten te propageren. De invoering van de spelling van De Vries en Te Winkel in 1864 is als een belangrijk baken in deze keuze te beschouwen.

Er mag aan getwijfeld worden of die keuze zo expliciet gebeurde en of de modale Belg ooit beseftte dat hij de taal van een ander land aan het overnemen was. Bovendien hebben de Vlaamse taalacademici en -pedagogen nooit het Noord-Nederlands als vreemde taal met leerboeken uit Nederland en met in Nederland opgeleide leraren geïntroduceerd. In het beste geval bevelen zij aan dat de taal van het Zuiden «eenigzins behoort naer het Hollandsch te worden ingericht of gewyzigd» (J.F. Willems). Taalgebruikers en taalgeleerden gingen ervan uit dat het vigerende Vlaamse taalgebruik slechts verbeterd hoefde te worden door de Vlaamse uitspraak van dialectklanken en het lexicon van Franse invloeden ('*smetten*') te zuiveren. Vlaamse taalpedagogen zouden wel bepalen in hoeverre het Noorden de toon mocht aangeven.

De prominente en dominante aanwezigheid van het Frans vooral vanaf de tweede helft van de 18e eeuw had de vaag geconcipieerde en naar Brabants model overgeleverde schrijftaal grondig beïnvloed. Het streven om Franse

woorden door Nederlandse te vervangen moet daarom als een lexicaal bijproduct van de taalstrijd beschouwd worden. Noordwaartse oriëntatie bij de vervanging van Franse interferentiesporen is hoe dan ook voor vele filologen al-lerminst vanzelfsprekend geweest.

Voor 1887 schrijft de in 1886 gestichte *Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde* een prijsvraag uit ter inventarisering van bastaardwoorden; bij het gelijktijdige verzoek om in de inzendingen ook substitutievoorstellen te doen ontbreekt elke verwijzing naar het noordelijke Nederlands, maar wordt wel gesuggereerd om uit lokale dialecten of verouderde taalregisters te putten. Kennelijk bezorgd om de tot «pedanterie en taalfantasmen leidende puristische woordsmederij», schrijft de Academie in 1895 een prijsvraag uit voor een zo volledig mogelijke lijst van verwerpelijke neologismen en voor voorstellen ter vervanging ervan door juiste Nederlandse woorden. Eén antwoord wordt ingestuurd: het was echter volgens de rapporteurs te Noord-Nederlands georiënteerd en bleef daardoor onbekroond.

Over het algemeen vinden de Vlaamse filologen uit deze periode dat ze voor de substitutie van hun Franse leenwoorden, bastaardwoorden en gallicismen beter niét bij de Nederlanders in de leer kunnen gaan; ze laten zich integendeel afkeurend uit over het misbruik dat in het Noorden van Frans taalgoed gemaakt zou worden. De animositeit tegenover de (vermeende) noordelijke voorkeur voor een Frans woord is zo groot dat deze zelfs als 'Hollands-franskiljonisme' gekwalificeerd wordt.

Dit Vlaamse verwijt is inderdaad tot heden gebleven. Het staat geboekstaafd in een artikel uit 1954 van J.L. Pauwels: «Een ruime mate van zelfstandigheid mogen we zelfs aan de dag leggen m.b.t. de vreemde woorden, die de

Nederlander graag in groten getale gebruikt. Verre van mij een bekrompen en ouderwets purisme te willen aanprijzen, maar er zijn tientallen uitheemse, bij ons volstrekt ongebruikelijke woorden die de Hollander in de mond (of in de pen!) liggen bestorven en die de doorsnee-Vlaming hinderen [...]. Een overvloedig gebruik van dergelijke vreemdelingen en bastaarden geldt bij ons niet alleen als aanstellerij, maar als taalverbastering» («In hoever geeft het Noorden de toon aan?». In : *Nu Nog* 2 (1954), 1-9 en in *Verzamelde opstellen aangeboden aan de auteur ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag. Studia Theodisca* 4. Assen : 71-78.

Zelf ben ik van oordeel dat Mattheus 7 :3 op de Vlamingen van toepassing is : zij zien de *splinter* in het Hollandse oog, en niet de *balk* in hun eigen. Ik heb de weddenschap in discussies zo vaak aangedurfd : verder dan *condoléanceregister*, *dos[jee]*, *jus d'orange*, *prolongeren* en *s.v.p.* reikt de wetenschap der Vlamingen over de «fransdolheid» der noorderlingen meestal niet – maar de eersten hebben niet door dat ze zelf met *autostrade*, *barema*, *charcuterie*, *deliberatie*, *éclair*, *frigobox*, *garagist*, *hallucinant*, *immobiliën*, *joint de culasse*, *kasbon*, *legislatuur*, *mazout*, *noties* (van *Frans en Engels*), *omnium*, *parlofoon*, *quarté*, *repressie*, *sinusite*, *taks*, *uurrooster*, *valies*, *wijsheidstand*, *x-stralen*, *y[oegoert]* en *zakencijfer* ongemerkt hun alfabet van *A* tot *Z* gevuld hebben.

Er is ongetwijfeld bij de Vlamingen een sterke anti-Franse reflex aanwezig, waarvan overigens in het onderwijs en bij het propageren van het AN gretig gebruik gemaakt is. En men kan ook niet loochenen dat talrijke dialectwoorden van Franse origine in het Belgische Nederlands archaisch aandoen of verdwenen zijn – men herinnere zich bijv. : *agrafeuse*, *ampoule*, *chapelure*, *cligno-*

teur, dentist, guidon, infirmière, interrupteur, legumen, pompiers, portatif, prison, soutien, timber, tirect (te), velo, volant etc.

Kunnen we de vraag naar wie van de twee in zijn Nederlands het meeste Frans spreekt überhaupt beantwoorden zonder dat kwantificeringspogingen slechts objectiveringen van subjectief verzamelde observaties blijven? De elektronische versie van het *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* (Van Dale) bezit een zoekfunctie waar ik aanvankelijk mijn hoop op had gevestigd. Van de 304.409 woorden (eigennamen uitgesloten) bevatten er volgens de computertelling 22.044 in hun etymologische beschrijving de taalnaam 'Frans'. Deze wetenschap brengt een arithmetische vergelijking tussen Noord en Zuid echter geen stap dichterbij wegens de ontoereikendheid van de *geografische* zoekparameter.

Om de materiaalbasis voor een kortlopend eenmansonderzoeksproject werkbaar te houden, heb ik geprobeerd het aantal woorden van Franse herkomst op een objectieve manier te beperken. Ik koos voor twee criteria: een beperking tot één woordsoort met één woordvorm: de werkwoorden van Franse origine met het leensuffix [éren]. De circa 1400 in Van Dale aangetroffen infinitieflemmata bevatten echter een grote hoeveelheid woorden waar de zelfs ontwikkelde taalgebruiker geen boodschap aan heeft. Daarom werd de lijst van de 1400 werkwoorden in twee fasen aan 25 hoger opgeleide Nederlanders en evenveel Vlamingen voorgelegd.

Het resultaat zag er kwantitatief als volgt uit: 254 woorden werden gemeenschappelijk door alle vijftig informanten als enigszins gangbaar beschouwd. Naast die 254 woorden accepteerde gemiddeld 90% van alle Vlamingen daarenboven dezelfde 61 woorden – die door alle Neder-

landers werden afgewezen. Omgekeerd kwamen voor bijna alle Nederlanders 23 werkwoorden in aanmerking die door de Vlamingen in blok werden afgewezen.

In een tweede fase moesten de 84 (61 + 23) niet gemeenschappelijke woorden afzonderlijk van een korte commentaar voorzien worden. Daaruit bleek dat de Belgen 33 van hun 61 woorden tot hun normale omgangstaal rekenden; de Nederlandse proefpersonen voorzagen slechts 6 (van hun 23) items van dit kenmerk. Zestien elementen kregen in Nederland een vermelding waaruit moest blijken dat deze woorden volgens hun gemarkeerd waren, en dus niet tot de dagelijkse omgangstaal behoorden. De Vlamingen beschouwden 13 van hun 61 woorden als gemarkeerd. Tenslotte waren de Vlamingen het er in grote mate over eens dat 15 uitdrukkingen verouderd waren, terwijl maar één woord in Nederland deze kenmerking kreeg.

De eerste globale bevinding uit de telling zou dus kunnen luiden dat de totale woordenschat van de gemiddelde hoger opgeleide Nederlander (254 + 23 =) 277 werkwoorden van Franse origine op *-éren* bevat, en de woordenschat van vergelijkbare Vlamingen (254 + 61 =) 315. Deze laatsten gebruiken dus 13,7% meer zulke Franse woorden dan de eersten. De Vlaamse perceptie van de «veel te veel Franse woorden» van de Nederlanders stemt dus – tenminste als de Vlamingen hun eigen taalgebruik als maatstaf nemen en wat de *éren*-woorden betreft – niet alleen niet met de feiten overeen, maar het tegenovergestelde is zelfs waar. De tweede bevragingfase laat bovendien zien dat de Nederlanders 3/4 van hun Franse *éren*-woorden slechts sporadisch gebruiken en nauwelijks 26% (zegge: 6) tot hun omgangstaal rekenen. De Nederlanders zouden zich dus omgekeerd eerder kunnen ergeren – niet alleen aan het hoge gallicogene gehalte van het Vlaamse lexicon

(de 61 Franse woorden die de Nederlanders volslagen onbekend zijn), maar ook aan de hoge gebruiksfrequentie van meer dan de helft (54 %) van die woorden. Het zou daarenboven zelfs kunnen dat de tussen Noord en Zuid geconstateerde frequentiediscrepantie – althans tendentieel – ook van toepassing is op de gemeenschappelijke stam van de 254 *éren*-woorden.

De oorsprong van de Vlaamse ergernis

Waarom wijkt de Vlaamse perceptie zo van de realiteit af? Waarom ergeren zich de Nederlanders meestal niet aan de Franse woorden van de Vlamingen? En waarom ergeren deze laatsten zich meestal wel aan de (zelfs iets minder talrijke en minder frequente) Franse woorden van hun noorderburen?

Ten eerste heerst er een fundamenteel door hun verleden geconditioneerd attitudeverschil: in het Noorden bestaat er een conciliante houding t.a.v. het Frans, en wordt nauwelijks bezwaar geuit tegen een beetje Frans, waar hoegenaamd geen bedreiging van uitgaat. De noordelijke ontlening is een talige luxe; de Vlamingen ontleenden uit taalarmoede (hiaatvulling) en taaldwang (intensief contact). Het Franse woord dat de Nederlander als versiersel gebruikt – maar het Belgische Nederlands vreemd is, irriteert de Vlamingen omdat het hun overbodig, nutteloos of zelfs schadelijk lijkt. Deze irritatie ontregelt vermoedelijk hun waarneming van de talige realiteit.

Ten tweede beschouwen de meeste Vlamingen hun Franse woorden en gallicismen als een erfenis uit het verleden die zij intussen liever kwijt dan rijk zijn. Er bestaat geen contradictie of inconsequentie tussen enerzijds hun actuele mentale terughoudendheid tegenover het Frans en anderzijds de overgeleverde Franse component in hun

lexicon. De Vlamingen lever(d)en intussen – blijkens de depreciatie van 15 woorden als archaisch – trouwens inspanningen om hun Franse leenwoorden te beperken.

Het Vlaamse oor wordt vooral gestoord door de noordelijke aanwending van Franse woorden die in Vlaanderen ongebruikelijk zijn. Het zijn dus (ten derde) vooral de *verschillen* die opvallen. Deze overaccentuering van de verschillen tussen Noord en Zuid en de overfixering op de eigen identiteit is een vast kenmerk geworden van de hedendaagse Vlaamse taalattitude. Men kijkt zich scheel op de tegenstelling en is blind voor de gelijkenis – omdat derden ontbreken. Binationale bipolaire taalgebieden zijn daarom ook uitzonderlijker en hun bestaan vaak kortstondiger dan poly- of monocentrische.

Voor de volledige versie, zie J. DE CALUWE, G. DE SCHUTTER, M. DEVOS & J. VAN KEYMEULEN [red.] (2004), Schatbewaarder van de taal. Liber Amicorum Johan Tael-deman. Gent : p. 135-153.

Lezingen gehouden in de Vlaamse afdeling :

WARD VAN OSTA : De boom van *Boom*

De Antwerpse plaatsnaam *Boom* ontstond als oriënteringsnaam uit een datiefconstructie (1342 *ten Boome*, 1424 *biden Boome*). Hij bevat het niet nader bepaalde appellatief *boom* en is daardoor atypisch als toponiem (en zeker als nederzettingsnaam). In toponiemen treft men immers zelden of nooit het niet-gespecificeerde simplex *boom* aan : normaliter wordt de boomsoort genoemd, ofwel gaat het substantief (*boom* of een met naam genoemde soort boom) vergezeld van een bepaling (bijv. *aan de linde*, *de hoge boom*, *de holle eik*). In enkele oude attestaties (o.m. de oudste) verschijnt de naam *Boom* weliswaar met de bepaling

naamloos (1309 *parochia de Nameloose Boome*), maar er wordt aangenomen (ROELANDTS 1940, 1943, 1957) dat de bepalingloze aanduiding primair is en dat het adjectief later werd toegevoegd omdat *ten Boome*, zonder specifieke bepaling, als eigenaardig werd gevoeld. Bovendien valt bezwaarlijk aan te nemen dat een plaats van bij de aanvang werd aangeduid als «bij de boom zonder naam». Men kan zich echter afvragen of het adjectief *nameloos* hier geen vervorming is van **hameloos*, een woord dat niet is overgeleverd, maar dat in het Mnl bestaan kan hebben, nl. als afleiding van *hame* 'bedekking, omhulsel', een woord dat vervat zit in *lichaam* (Oe. *hama*, Osa. Ohd. *hamo* in samenst. 'bedekking, kledingstuk', Mhd. *hame*, *ham*; vgl. ook Mnd. *ham*, *am*, *ame* 'bedekking, omhulsel, kaf' en Noordfr. *hame*, *home* 'bast of schil van graankorrels, kaf'). Een **hameloze boom* zou dan een kale, bladerloze (eventueel bastloze) boom geweest kunnen zijn. Uiteraard blijft de ontwikkeling: **den hameloosen boome > de Nameloosen Boome > den Boome > Boom*) een hypothese, tot het bewijs wordt gevonden dat **hameloos* 'zonder bedekking, zonder omhulsel, kaal, bloot' heeft bestaan in het West-Germaans. Vermeldenswaard lijkt ondertussen wel dat DE BO (1892 :46) een substantief (*h*)*ammeloos*, (*h*)*ameloos* kende met de dubbele betekenis 'mutsaard' en 'dikke stok, knuppel'. De etymologie van dit woord is onbekend, maar misschien ontstond het uit 'bladerloze tak'?

Ward VAN OSTA : Over de etymologie van *teunisbloem*

Over de etymologie van de plantnaam *teunisbloem* (*Oenothera*) heerst nog onzekerheid. In het eerste lid vermoeden sommigen (WNT, Et. Wb.) de mansnaam of heiligenaam Antonius (*Anteunis > Teunis*). Anderen (Van Dale & Et. Wb. Van Dale) menen dat het een verbastering is

van *Tunisbloem*, waarmee het *afrikaantje* (*Tagetes*) bedoeld is. Nader onderzoek leert het volgende :

1. Van de 16e tot de 19e eeuw was *Tunisbloem* één van de benamingen voor het *afrikaantje* (*Tagetes*, L.), een plant die in de 16e eeuw uit Midden-America (Mexico) naar Europa werd gebracht. In de 18e eeuw kwam voor deze bloem ook de naam *teunisbloem* in zwang; die verdween echter al op het einde van de 18e eeuw en later (19e eeuw) verdween ook *Tunisbloem* als naam voor het *afrikaantje*.
2. De in 1614 uit Virginia ingevoerde *Oenothera biennis* werd bij de familie van de *Onagra* of *Wederikachtigen* ondergebracht. In die familie droegen nogal wat vertegenwoordigers van oudsher een volksnaam met *Antonius-* of (*St.-*)*Teunis-*. Zo erfde de *oenothera biennis* ook de volksnaam *teunisbloem*, die steeds met planten uit het geslacht *onagra/oenothera* ([basterd]wederik, *epilobium*) verbonden is geweest. De hele familie van de *Onagraceae* werd vervolgens *Teunisbloemfamilie* genoemd.

De naam *teunisbloem* (voor de *Oenothera biennis*) bevat dus wel de naam van de heilige Antonius, maar de bloem werd niet rechtstreeks naar de heilige eremiet genoemd.

JAN GOOSSENS : Schets van een Limburgse accentgeografie

In het grootste deel van het Rijnlands-Limburgse gebied met een oppositie tussen de toonaccenten 1 (stoottoon) en 2 (sleeptoon) is hun verdeling volgens J.E. Schmidt historisch als volgt geconditioneerd :

- 1) Mhd. open lange vocalen en diftongen hebben steeds accent 1 ;
- 2) Mhd gesloten lange vocalen en diftongen evenals korte vocalen die deel uitmaken van een lange syllabekern

hebben dat accent bij historische tweelettergrepigheid, gepaard met stemhebbende syllabegrens — anders hebben ze accent 2. Voor het Limburgs en het Duitse Zuid-Nederfrankisch geldt bij 2) als supplementaire voorwaarde voor het optreden van accent 1 apocope of syncope van de tweede syllabe. Die beschrijving impliceert dat Mhd. korte vocalen bij korte syllabekern (vóór obstruent) toonindifferent zijn.

Spreeker betoogt dat de supplementaire voorwaarde in het Limburgs lang niet strikt is : vaak wordt ook bij bewaarde tweede syllabe accent 1 aangetroffen. Verder bestaat in delen van het Limburgs nog een accentoppositie bij korte vocalen vóór oclusief en is die voor een ander deel uit jongere vocaalontwikkelingen dwingend af te leiden. Stemhebbende fricatieven na korte vocalen in meer-syllabige woorden zijn principieel klankwettig niet mogelijk, stemloze fricatieven in deze positie (en in eensyllabige woorden) wel. Daarvóór treedt nu in het Limburgs en het Ripuarisch vaak rekking op, die steeds gepaard gaat met accent 2. De tweede regel van Schmidt kan daarom tot de Mhd. korte vocalen in alle posities uitgebreid worden. Twee factoren hebben dan de doorbreking ervan in grote delen van het polytone gebied bewerkstelligd : een obstruent na korte klinker bemoeilijkt het vasthouden van accent 2 ; het groepje woorden met accent 1 bij korte klinker vóór oclusief was te klein om als drager van de oppositie te blijven fungeren.

Het Mhd. uitgangspunt van Schmidt impliceert een voorafgaande splitsing van Ogm. ai en au in enerzijds Mhd. ê en ô (en de umlaut daarvan), die als open vocalen worden beschouwd en dus de eerste regel volgen, anderzijds Mhd. ei en ou (en de umlaut daarvan), die als gesloten diftongen worden geïnterpreteerd en dus de tweede regel

volgen. Voor het West-Limburs gaat dit niet op: dat heeft met het Nederlands. als voortzetting van Ogm. ai wel een ê (de z.g. scherplange ee) en een ei, maar dan met een andere verdeling dan het Hoogduits, en als voortzetting van Ogm. au uniform ô (scherplange oo). De eerste regel van Schmidt is dan op Mnl. ê en ô (en de umlaut daarvan) toepasselijk, de tweede op Mnl. ei). Dat levert een scherpe accentgrens tussen West- en Oost-Limburs op.

FRANS DEBRABANDERE : *Ei zo na* of *IJ zo na*?

De uitdrukking *ei zo na* betekent 'bijna, op een haar na, op het nippertje' en is in Nederlandsdtalig België vrij bekend, maar niet in Nederland. De verklaring voor het raadselachtige *ei* kan volgens spreker worden gevonden in de vorm *ie zo naar*, die voorkomt in het Land van Waas (Lokeren, Beveren) en oostelijk Zeeuws-Vlaanderen. Dat *ie* kan niets anders zijn dan het *ie* in *ieder*, *iegelijk*, *iemand*, *iets*, Vlaams *ievers*, Duits *jeder*, *jemand*, *je ... desto*, Middelnederlands *ie...ie*, *ie ... so*. De uitspraak *ei* is dus te verklaren door diftongering. Maar de correcte spelling zou dan wel *ij zo na* moeten zijn.

HUGO RYCKEBOER : *Interne tegenstellingen in het West-Vlaams*

In 1958 schreef Willem Pée een artikel over het West-Vlaams in een toen door de provincie uitgegeven verzameling over West-Vlaanderen. Daarin gaf hij o.m. een overzicht van wat toen geschreven was over de grenzen van het West-Vlaams en de interne indeling ervan.

Hij verwijst naar de studies van De Bo en van De Brou en Vandenheuvel over de grens tussen het West- en Oost-Vlaams en voorts op pogingen om het West-Vlaams te verdelen in onderdialecten, nl. bij De Bo, J. Jacobs en René Van Sint-Jan. Hij concludeerde toen : «Terecht schreef R.

Van Sint-Jan in 1931 dat de toenmalige stand van het dialektgeografisch onderzoek niet toeliet de onderdialekten van het Westvlaams nauwkeurig af te bakenen. Met het materiaal van mijn [= van Willem Pée] Dialektatlas is dit thans wel mogelijk. Hiermee werd enkele jaren geleden begonnen, maar de huidige stand van het onderzoek laat mij nog niet toe konklusies te trekken. Wel kan ik reeds meedelen dat voor bepaalde verschijnselen de indeling veel ingewikkelder is dan die van De Bo, Jacobs en R. Van Sint-Jan»

Toen al moet Pée proefkaarten zijn gaan tekenen op basis van zijn RND-materiaal. Maar nergens is hij daar in een latere publicatie op teruggekomen. Het basismateriaal voor die studie is onlangs weer bovengekomen in de Vakgroep voor Nederlandse Taalkunde in Gent in de vorm van een pak met de hand getekende kaarten met als opschrift (in handschrift van Willem Pée) *Dialectgrenzen tussen West- en Oost-Vlaanderen*. Maar de titel van de inventaris is misleidend. Eigenlijk bevat het pak 197 kaarten van aparte fonetische, morfologische of lexicale verschijnselen en 37 synthetische kaarten voor heel West- en Frans-Vlaanderen en de westrand van Oost-Vlaanderen.

Blijkbaar is Pée begonnen met de klassieke grenzenbundel tussen West- en Oost-Vlaams en de taalverschillen die er aan de West-Vlaamse kant dicht in de buurt ervan voorkwamen. Hij is dan gaan onderzoeken in hoeverre de voor die bundel onderzochte items ook verder ruimtelijke variatie vertoonden. Dat levert in eerste instantie 88 itemkaarten en 26 synthesekaarten op. Daarna is hij verschijnselen gaan karteren die duidelijk alleen meer westelijke variatie vertonen. Dat levert dan nog 114 kaarten op die aanleiding geven tot nog eens 18 synthesekaarten.

Het criterium van Pée om tot een indeling van het West-Vlaams te komen lijkt niet zozeer ingegeven door taalsystematische of taalhistorische overwegingen, als wel door een ruimtelijke, nl. afgaand op de densiteit van de isoglossenbundels. Daarbij stoort hij er zich niet aan om totaál disparate verschijnselen van fonologische, morfologische en lexicale aard op één en dezelfde synthesekaart te zetten. Sommige van zijn kaarten geven wel aanleiding tot ondersteuning van een historische, structurele of taalinterne verklaring. Maar allemaal reflecteren ze wel duidelijk patronen van grotere of geringere intensiteit van menselijke communicatie langs bepaalde scheidingszones.

Als men op de synthesekaarten gaat zoeken naar de intensiteit, de dichtheid van de diverse isoglossenbundels is m.i. op basis van dit kaartmateriaal duidelijk af te leiden dat de meest markante scheidingszone in het West-Vlaams zich bevindt in de zuidelijke helft van West-Vlaanderen, gaande ongeveer van Handzame, Kortemark tot Zandvoorde, Wervik. Hier vinden we op een korte afstand isoglossen van allerlei aard dicht bij elkaar. Daarbij ligt Ieper wel dichtbij maar toch meestal ten westen van die isoglossenbundel, terwijl Roeselare er soms midden in ligt, hoewel het iets meer oostelijke dan westelijke kenmerken vertoont. Schijnbaar hebben die steden (evenmin als andere West-Vlaamse steden trouwens) nauwelijks enige eigen uitstraling gehad in de vorming van het recente dialect. Alleen Kortrijk vormt hierop een uitzondering. De genoemde isoglossenbundel schijnt immers vooral de reflectie te zijn van een westwaarts gaande Kortrijkse expansie.

Conclusie :

Deze kaarten van Pée zijn een bijzonder goed voorwerk voor een studie over de stratigrafie van het traditionele

West-Vlaams. Indien men gebruik zou maken van de huidige mogelijkheden inzake automatische kartering in combinatie met de statistiek en daarbij ook de lexicale kaartpatronen van het *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten* zou betrekken, dan moet daaruit een verhelderend beeld af te leiden zijn van de ruimtelijke stratigrafie van het klassieke West-Vlaams.

In de Waalse afdeling werden drie lezingen gehouden.

Het *Bestuur van de Commissie* voor de periode 2004-2005 was als volgt samengesteld: Johan TAELEMAN, voorzitter; Mw. Marie-Guy BOUTIER, ondervoorzitster en voorzitster van de Waalse afdeling, Mw. Magda DEVOS, voorzitster van de Vlaamse afdeling; Jef CAJOT, secretaris van de Vlaamse afdeling; Jean GERMAIN, secretaris van de Waalse afdeling; Frans DEBRABANDERE, secretaris-generaal.

Samenstelling van de Commissie: De Commissie betreurt het overlijden van haar ereleden Armand BOILEAU en A. BAGUETTE (Waalse afdeling).

De *Handelingen LXXVI* (2004) telden 395 bladzijden. Ze werden geruild met een aantal tijdschriften en wetenschappelijke instellingen (zie lijst). De door aankoop of ruil verkregen werken werden gedeponneerd in onze bibliotheek, die ondergebracht is in de bibliotheek van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Schone Kunsten. Honderd exemplaren worden de wetenschappelijke centra van de Belgische universiteiten ter beschikking gesteld, ten behoeve van onderzoekers en studenten.

De Waalse afdeling publiceerde haar *Mémoire* 23, nl. *Toponymies de Soumagne et de Melen* door Jean LECHANTEUR.

Inzake straatnaamgeving werd de Commissie in 2004 door talrijke Brusselse, Waalse en Duitstalige gemeenten geraadpleegd.

De Commissie heeft de *taalkundige aanpassing van de geografische namen van de stafkaarten* die door het Nationaal Geografisch Instituut uitgegeven worden, voortgezet. Voor de Vlaamse afdeling heeft het Instituut voor Naamkunde in Leuven onder leiding van Willy VAN LANGENDONCK en met medewerking van Francisca GOEMINNE advies uitgebracht i.v.m. 61 toponiemen in de volgende 15 gemeentes (kaartbladen NGI nrs. 10/5, 17/4, 18/1, 18/3, 18/8 en 20/6) : Achel, Boezinge, Hamont, Houthulst, Kaulille, Kinrooi, Langemark, Lommel, Maaseik, Merkem, Neerpelt, Overpelt, Poelkapelle, Reninge, Sint-Huibrechts-Lille.

In de Waalse afdeling werd het onderzoek gedaan door Jean-Marie PIERRET, Martine WILLEMS en Leo WINTGENS.

Met de meeste hoogachting

Brugge, 31 december 2004

Algemeen secretaris

Voorzitter

FRANS DEBRABANDERE

JOHAN TAELEMAN